

Kerstin Arcadius: *Museum på svenska – Länsmuseumerna och kulturhistorien*. Nordiska museets handlingar 123, Nordiska museets förlag, Stockholm 1997. 329 s., ill. English summary. ISBN 91-7108-412-6.

Kerstin Arcadius leverer med denne afhandling en beskrivelse af forudsætningerne for de regionale museers opståen og udvikling i Sverige fra omkring midten af 1800-tallet indtil det skæbnesvangre år 1939. Lige så vigtigt er det at forf. også evner at fortælle disse museers historie.

Det svenske *länsmuseum* tager form med dannelsen af fortidsmindeforeninger og fortidsmindesamlinger i sidste halvdel af 1800-tallet. Det var baseret på sammenslutninger af frivillige personer men centralt styret og dybt forankret i det store fælles europæiske projekt der i det 19. århundrede opbyggede nationer.

Afhandlingen fortæller historien om etableringen af dette specialiserede, regionale kulturhistoriske museum, her defineret som et museum der befinder sig i "ett regionalt spänningsfält mellan det kollektivt lika och det individuellt olika..." (s. 11), *lige* fordi alle disse museer er underlagt de samme centralistiske bestemmelser, *forskelligt* fordi hvert museum altid har sin helt egen historie. Med til afhandlingens historie hører også de mange *hembygds- og frilandsmuseer*, hvor Sverige vist slår rekorden på verdensplan. (Det skal her indskydes at Arcadius betragter länsmuseumet som en særlig form for museum, derved at en stor del af dets virksomhed består i at administrere fortidsminder *ude* i landskabet. Det helt særlige ved det svenske länsmuseum, i sammenligning med de øvrige nordiske lokalhistoriske museer, er dog, at det – i den periode afhandlingen omhandler – altid huser en arkæologisk, en etnologisk og en kunsthistorisk afdeling under ét og samme tag.)

Arcadius gør omhyggeligt rede for udviklingen af länsmuseumsarbejdets organisering og stigende professionalisering, dets videnskabelig- og offentliggørelse. Også den rent fysiske opførelse og indretning af museerne, deres forskelligartede opgaver, genstandenes betydningsskifte, klassifikationssystemer etc. tages under behandling. I bedste post-strukturalistiske ånd bestræber forf. sig på at optegne det historiske rum som organiserer og danner, dvs. spreder viden. Til gengæld kan man diskutere om hun også drager konklusionen af denne bestræbelse. Det vender jeg tilbage til.

Metoden er konsekvent: vi anskuer begivenhedernes gang set fra provinsen. En ofte gentaget sætning lyder

"län för län och varje län för sig". Som en understregning af netop ligheder og forskelle länsmuseumerna imellem. Resultatet er blevet en spændende beretning om personer og organisationer i et Sverige der med store og hastige skridt bevæger sig fra feudalsamfund til industristat, og hvori länsmuseumerna spiller en vigtig rolle i stridighederne imellem regional og centralmagt, imellem stat og folk.

Afhandlingen er baseret på en omfattende og imponerende indsamling af materiale hentet i alle slags arkiver; inventarier, protokoller, brevvekslinger, offentlige udredninger, lovforordninger, publikationer, tids- og årsskrifter, aviser, samt brug af nyere dokumentariske værkers empiri. Det fremgår af bogens litteraturfortegnelse at forf. har rejst vidt omkring. Hun har udført et klassisk etnologisk feltarbejde ved at drage ud i landet, gøre sig selv til en fremmed, og spørge länsmuseumerna, hvorfor er I egentlig her?

Länsmuseumerna's historie i Sverige er ikke tidligere beskrevet på et sådant ambitiøst niveau og lad mig indledningsvis slå fast, at Arcadius med dette værk har indskrevet sig selv i museumshistorien og i museologiens unge historie som den, der systematisk samlede, sammenfattede og gennemtænkte et materiale som de fleste andre ville give op overfor.

Det er en afhandling befriet for akademisk praleri, og prætentios teoretiseren. Man mærker at forf. har trukket vejret udenfor universitetet, der er kælet for sproget som er afklædt enhver jargon.

Men afhandlingens til tider meget forsigtige og mådeholdende sprogbrug afslører også en fundamental usikkerhed på to vigtige punkter: Det ene er forf.s mod til at forklare hensigten med afhandlingen, altså gøre rede for hvilken erkendelsesinteresse der styrer hendes forskning. Det andet punkt gælder afhandlingens teoretiske del. Eller snarere dens brug af teori.

Lad mig begynde med det sidste: De teoretiske afsnit i afhandlingen er yderst kortfattede og bruges ikke til afsæt for diskussion, endsige kritik, men snarere til at bekræfte det empiriske stof. Samtidig er teorien på en måde højt hævet over det empiriske materiale i den forstand at teorien ikke får større konsekvenser for empirien. Det er måske også et held, fordi afhandlingen fremlægger et materiale der tillader forskellige udlægninger. Man kan gøre fund i teksten, og materialet kan bruges af andre og til mange formål.

Men det er ærgerligt at forf. ikke rigtig tør vedstå de originale indsigter hun gør sig undervejs.

Et højdepunkt er f.eks. en redegørelse for udvikling-

en i 1920'erne, hvor alt det man fra museumsside har kæmpet for, tabes til *hembygdsvården* der hellere taler om kærlighed til hjemstavnen og fosterlandet end om indsamling og *fornminnesvård*. Netop som der i 1906 er blevet dannet en *museimannaförening* og videnskabeliggørelsen og professionaliseringen af museumsarbejdet er godt i gang, ser man hvordan de statslige centrale museumsinstitutioner taber terræn overfor den politiske magt der fører en ideologisk kamp for at vinde befolkningens gunst med taler om nationens, hjemstavnen og familiens betydning. Her løber udviklingen virkelig af sporet for museerne. Eller nærmere, de ryger ud på et sidespor på en måde, der så vidt jeg kan se får betydning for det museum vi har i dag, og som stadig opererer med forestillingen om, at man med museernes hjælp kan formidle samfundsånd og være identitetsskabende.

En anden original opdagelse er den, at de tidlige fortidsmindeforeningers indsamlinger før 1870'erne, udover at være et regulært redningsarbejde, havde en overvejende skriftlig karakter: Man samlede kræfterne om det der kunne distribueres i skriftlig form, i årbøger og tidsskrifter. Museumsforeningerne på den tid var altså rene arkiver uden nogen særlig tilknytning til de museer og samlinger der som bekendt fandtes i Sverige siden 1600-tallet. Foreningerne interesserede sig slet ikke for genstandene i et omfang som den traditionelle museumshistorie foregiver. I det mindste ikke i Sverige. Tværtimod overgiver f.eks. fortidsmindeforsamlingerne i Lund og Uppland sine samlinger af genstande til Universitetet.

Hvad var grunden til denne litterære museumsvirksomhed? Er grunden den, at det var 'skriftkloge' humanister og ikke håndens folk, som grundlagde länsmuseumene? Var det fra starten et folkeoplysningsprojekt mere end et bevarings- eller udstillingsprojekt?

"1860-talets fornminnesföreningar verkade i en lässande värld, där inte det materiella arvet utan kunskapen stod i centrum. Det var kunskapen som inte fick gå förlorad utan skulle bevaras, ur den utvecklades den historiska dimensionen. Den materiella historiciteten var en annan fråga", lyder svaret (s. 65).

Først efter 1870 kan man se, at fokus flyttes fra ord til ting i og med at 'museet' bliver en vigtig del af fortidsmindeforeningsbevægelsen. Her gøres læseren opmærksom på de kulturhistoriske museers vægtning af oplysning overfor f.eks. spørgsmålet om genstandenes autenticitet, helt modsat den holdning man finder i de tidlige kunsthistoriske samlinger. Læseren gøres

altså opmærksom på, at de kulturhistoriske museer har en egen tradition for at prioritere tekster for genstande, eller skal vi sige tradition for at gøre genstandene illustrative, uden værdi i sig selv. Det er således mit indtryk at noget af det originale ved afhandlingen underspilles p.g.a. forf.s forsigtige måde at fremlægge sit stof. Det er synd.

Afhandlingen er inddelt i fem kronologisk og tematisk opdelt hovedkapitler, der indledes med en 13 sider lang, eller rettere alt for kort redegørelse for værkets hovedteser, anvendt materiale og arbejdsmetode, samt tidligere forskning på området. Til sammenligning fordeleler den beskrivende del sig på 225 sider, dog inklusive illustrationer og fotografi, hvad der er med til at gøre bogen yderst appetitlig. Til sidst kommenteres materialet på 11 sider og som en meget vigtig del af det hele er der indbygget 33 sider noter – i meget lille skrift – og det er mange, men også en lækkerbissen for læsere der elsker at gå vild i et vildnis af fodnoter.

Igennem hele teksten indflettes og diskuteres nyere, for emnet relevant litteratur, fortrinsvis forfattet af svenskere, men afhandlingen indeholder også hvad man måske kunne kalde for en parallel 'indlæsning' af vor egen tids, i visse kredse, meget læste forfattere: Pierre Bourdieu, Sverker Sörlin, Marshall Berman, Zygmunt Bauman, Anthony Giddens, Eric Hobsbawm, David Lowenthal, Michel Foucault, Roland Barthes, Peter Burke, James Clifford, Orvar Löfgren, Jonas Frykman etc.

Beskrivelsen af de faktiske forhold krydres undervejs med klip fra den aktuelle teoretiske debat, hvorved det skrevne aldrig bliver helt smagløst. Men mellem det fremlagte materiale og de lidt tilfældigt indkaldte 'superstars' fra den teoretiske verden gaber afgrunden.

Afhandlingen indeholder – og det gælder specielt det første kapitel, *En svensk gemenskap* – vel mange citater fra bøger udkommet efter 1990, der blot fungerer som referencer, men ikke egentlig diskuteres. Citaterne bliver til en slags staffage. Man spørger undervejs sig selv om det virkelig er nødvendigt at bekræfte hvad forskellige, om ikke tilfældige forfattere har påstået.

Det er naturligvis forstæeligt, at forf. både ønsker at gøre museumsfolkene opmærksom på de idéer man bør være bekendt med for at være på højde med den aktuelle debat, og også dokumentere overfor universitetsfolk at hun har læst de for den samme debat relevante forfattere, men jeg savner som læser en egentlig redegørelse for den debat der i dag føres overalt i den vestlige verden om museet. Mest savner jeg dog et mere præci-

seret standpunkt fra Arcadius. Et standpunkt der kunne placere afhandlingens emne i en større diskussion om hvad museet er, og som sammenlignede udviklingen i Sverige med den der fandt sted i det øvrige Europa. Museet fødes trods alt ikke i Sverige i anden halvdel af 1800-tallet og indflydelsen fra Europa må have spredt sig fra andet end verdensudstillingerne, sådan som man ellers nemt får indtryk af.

I den samme forbindelse vil jeg tillade mig at anholde forf.s manglende vilje til at indledningsvis diskutere de mest relevante teoretiske problemstillinger og de i afhandlingen anvendte overordnede begreber (såsom moderne, tradition, forandring, museum). I stedet citeres udvalgte passager og teoretiserende formuleringer, kun for at lade bogens vægtige beskrivende del, det empiriske stof, afspejle disse. Med en sådan fremgangsmåde bruges stoffet helt unødvendigt til at bekræfte det som andre har tænkt. Teorierne bliver ikke en nøgle, som kan åbne døren til det indsamlede materiale. Det er snarere materialet som skal eksemplificere teorien.

At modernitet er "et samspil af tradition og fornyelse" som man kan læse i indledningen er enten en trivialitet, eller også et postulat. Som trivialitet betragtet kan det ikke bruges til meget. Som postulat betragtet burde det konfronteres med direkte modstridende postulat, som f.eks. Max Webers påstand om, at moderniteten står i et fjendtligt forhold til traditionen, og at traditionen derfor kommer på museum til glæde for en lille modernitetsfjendtlig befolkningsgruppe bestående af skolelærere, præster og folk fra småliberale erhverv.

Eller postulatet burde konfronteres med den tyske, for nyligt afdøde idéhistoriker, Hans Blumenberg's påstand i *Legitimität der Neuzeit* (1966), at moderniteten kan legitimere sig selv og ikke behøver at henvise til tradition eller til historiefilosofiske konstruktioner. Ja, faktisk ikke behøver museer!

Denne diskussion er uomgængelig, hvis man vil bestemme museernes funktion. Hvis side er især de regionale museer på: traditionens eller modernitetens? Er fremkomsten af de kulturhistoriske läns museer et sundhedstegn eller et symptom på en sygdom i moderniteten? Er museet kompensationsdannelse, en erstatningsdannelse, eller følger det sig naturligt og naturnødvendigt ind i moderniteten på linje med folkeskolen og jernbanenettet? Er der forskel på de museer vi finder i moderniteten? Findes der f.eks. moderne museer, dvs. museer der er med til at producere viden som det moderne har brug for, og ikke-moderne museer, altså

museer der er decideret bagstræberiske og anti-moderne? Den slags spørgsmål kan slet ikke rejses med denne afhandling. De er overflødiggjort af dens behændige definition på modernitet som enheden af tradition og fornyelse.

Afhandlingens erkendelsesinteresse

Nu til min første indvending: Som læser af afhandlingen vil jeg uvilkårligt spørge til dens erkendelsesinteresse og til, i hvor høj grad denne erkendelsesinteresse er blevet ekspliciteret og har styret udvælgelsen af materialet.

Afhandlingen indledes med en tidsmæssig og geografisk placering af forf. selv i det svenske museumslandskab hun har sat sig for at undersøge: En dag i begyndelsen af 1970'erne rejser hun fra Lund til Umeå for at tiltræde et vikariat ved *Västerbottens Museum*, et länsmuseum der i tidens ånd ihærdigt arbejdede på at give den almindelige museumsvirksomhed en politisk/ideologisk ramme. "På olika sätt bidrog museet till produktionen av något som närmast var en livsstil, det föreföll självklart att museimän skulle leva som de lärde – och helst vara etnologer" (s. 9–10).

Arbejdet bestod i at genfinde og bruge gamle håndværk, at inddrage de nulevendes erfaringer etc., kort sagt: skulle man forandre verden måtte man vende tilbage til det 'oprindelige liv'. Det handlede derimod ikke om at vende ryggen til udviklingen: Tradition er fornyelse var budskabet – og dermed opgaven.

Den erfaring Arcadius høstede i Umeå sammenstiller hun efter lang tids arbejde i museumsverdenen med ordvalget i 1994 års svenske *museiutredning*, der for det første taler om museernes *opdrag*, hvor man før talte om *oppgiften*. Desuden gør *museiutredningen*, ifølge forf., begrebet kulturarv synonymt med det bestående, idet det knyttes til samlinger der allerede findes og som skal forblive som de er. Forf. ser således 1990'ernes museumsdiskurs som *bevarende* i modsætning til 1970'ernes ønske om at *forandre*, forstået som idéen om, at man ved at finde tilbage til kilderne også har fundet en strategi og redskaber til at forandre samfundet.

Dette kunne forlede en til at mene, at forf.s erkendelsesinteresse består i at vise, at 1970'ernes museumsvirksomhed er den retmæssige arvtaget til det oprindelige länsmuseum, mens 1990'ernes museum betyder en afsporing, en fejludvikling. Men lever vi stadig i moderniteten? Eller befinder vi os i postmoderniteten og skal derfor, som nogle mener, hente vores museumsforbilleder i førmoderniteten?

Hermed er vi sporet ind på forholdet imellem tradition og fornyelse i läns museernes tidlige historie, begrundet i forf.s egne oplevelser og netop oplevelsen af forskellen imellem museumsånden i 1970'erne og 1990'erne, men anvendt på en tid der, som hun skriver: "ligger langt före mina egna erfarenheter" (s. 10). "Museer är en ständigt växlande förening av det bestående och det föränderliga. De tycks verka i en egen dualitet av modernt och traditionellt." Og: "Alla museer är egentligen moderna. En studie av museer handlar därför också om moderniteten" (s. 11). Museer er en "förening av det bestående och det föränderliga", siges det. Er det et præskriptivt eller et deskriptivt udsagn? Er det ønske eller realitet?

Herefter diskuteres det modernes indbyggede modsætning eller behov for sin egen modsætning; nemlig noget fast, formaliseret og kontinuerligt, altså traditionen. Museet repræsenterer noget permanent samtidig med at det konstant må forandre sig.

Allerede af indledningen forstår man at forf. ønsker at fastholde den erfaring af museet hun selv har oplevet i 1970'erne og opfatter som en særlig (paradisisk?) tilstand. Hun gør åbenlyst rede for sit personlige engagement, og fylder teksten med en del præskriptive udsagn. Derfor spørger man som læser sig selv, hvordan dette blik på museerne af 1970 styrer blikket på de historiske fortilfælde. Man kan frygte at Arcadius herved også styres af forestillingen om sit erfarede idealmuseum, som hun (ubevidst) tilbageprojicerer på fortiden. Men forf. er ikke positivist eller naiv realist. Med sine referencer til Nietzsche og Foucault er hun snarere "social konstruktivist", som man siger i dag. Ved hjælp af det forefundne materiale konstruerer hun et billede af läns museet. Problemet er her, at denne forestilling om et idealmuseum er næret af en særlig drøm om en konfliktfri modernitet, hvori tradition og udvikling er harmonisk afstemt efter hinanden. Ja, rækker hinanden hånden så at sige. Museer *forener* tradition og fornyelse, som der siges.

Forestillingen om museet som en aktiv kraft i forandringsprocessen, som forbindelsesleddet mellem tradition og historie, et aktivistmuseum, anser jeg således for at være en idealforestilling, der muligvis og i for høj grad kan have styret udvælgelsen af det empiriske materiale. Og som i hvert fald tilfører afhandlingens indledning en let melankolsk beklagelse, eller skal vi sige forundring over, at det i dag er gået helt anderledes end forventet.

Det er som nævnt et problem, at så centrale begreber

i afhandlingen som forandring og forandringsproces ikke bliver ekspliciteret, fordi det ser ud som om idealet er et organisk forandringsbegreb, altså forestillingen om en organisk udvikling, hvor det ny vokser ud af det gamle i kraft af at mennesker aktivt tager del i forandringsprocessen, så at sige bogstaveligt bærer historien med sig i hænderne, og at museets rolle udspiller sig indenfor dette ideale, brudfri forandringsbegreb. Der står f.eks. i indledningen at "kravet till museet om ständig förnyelse är tvingande, om inte det skall bli omodernt" (s. 12).

Sådanne drømmebilleder om en krisefri modernitet ligger som et forsknings ubevidste i afhandlingen og styrer dens erkendelsesinteresse. I modsat fald ville Arcadius have fremhævet at modernitetens 'lidelse' netop består i, at forandring opleves som et tab og som et uforståeligt krav.

De samme billeder styrer også synet på museet som et sted, der skal sørge for at folk kommer med i forandringsprocessen og forhindrer forf. i at se, at museerne aldrig har været del af en lydefri forandringsproces og heller ikke selv er en modsigelsesfri institution. Et eksempel: når museet i 1870'erne bliver det egentlige anliggende for fortidsmindeforeningerne skriver hun: "Museum förändrade inte den geografiska omfattningen. Det förändrade inte föreningsformen och bara något kärnan av aktivt engagerande. Museum utgavs inte heller för att vara en betydande förändring av inriktningen, snarare en självklar utveckling av det ursprungliga syftet att bevara" (s. 87). Og læseren må spørge: Hvad menes her med 'sjelvklara' og 'ursprungliga'?

Arcadius undlader at diskutere eller ekspliciterer det forhold 1) at museet måske i virkeligheden var en radikal forandring af fortidsmindebevægelsen og 2) at museerne var med til at bilde folk ind at de kunne hengive sig til udviklingen uden tab og på den måde få dem til at acceptere forandringsprocessen. Ved at redde tingene og dermed udstille illusionen om en kontinuitet i udviklingen fik det (land)befolkningen til at acceptere udviklingen.

Museet *kan* være compensation for de tab som udviklingen producerer. Når afhandlingen som jeg læser den tværtimod den påstand vil gøre museerne til en *udviklingsfaktor* overser forf., at museerne kun er en del af udviklingen i den forstand, at de opsamler modviljen mod den. Forf. overser at der i folkets spontane museumsbevægelse ligger en kritik og et ubehag ved moderniteten, og overser dermed, at der også kan være

noget dybt reaktionært og irrationelt og uvidenskabeligt ved museerne. Hjemstavnsbevægelsen i Tyskland overtog f.eks. på ingen måde den museale opgave at forene tradition og fornyelse, men var en ren antimodernistisk bevægelse. Og denne bevægelse var også såset som et frø i Folkemuseet, læs: *länsmuseerna*.

Museet er den del af moderniteten der skal føre fortiden ind i nutiden, men det er også det sted hvor man søger trøst for det som ikke kom med ind i nutiden og min pointe er her at de to sider ved museet ikke kan logisk forenes, men dog lever side om side i museet, der således er et tvetydigt væsen, et Janushoved. Jeg vil på den baggrund tillade mig at hævde at afhandlingen bæres af et lidt naivt eller rousseausk museumsbegreb der igen er bestemt af drømmen om en konfliktløs modernitet.

Afhandlingens forhold til teorierne

Jeg har tidligere antydnet at afhandlingens brug af teorier er noget eklektisk, hvilket på den ene side underletter læsningen: man tynges ikke af de skolastiske 'swung', som ofte gør læsning af akademiske afhandlinger til en ren pine. Risikoen ved en sådan eklektisk fremgangsmåde er til gengæld at man glemmer at undersøge om de teorier man bruger kan forenes. Siger man f.eks. som det her er tilfældet *kulturell produktion*, så hviler dette begreb på en (postmoderne) filosofi om, at alt i virkeligheden er sociale konstruktioner, også moderniteten, og at der i bestemte processer foregår en kulturel produktion af national identitet, lokal identitet, nationaldragter. Fortid konstrueres om til historie. Denne teori indebærer også en kraftig kulturel relativisme, der forbyder enhver tale om noget naturligt og oprindeligt overfor noget unaturligt og kunstigt.

Når afhandlingen nu benytter teorier hentet fra det postmoderne, der siger at virkeligheden er konstrueret, så glemmer den ikke desto mindre at anvende denne forståelse på materialet, fordi forf. ikke helt gør sig teorien klar. Der opstår et misforhold, idet man på den ene side med sin teori siger, at museet er en social konstruktion, men i selve det empiriske materiale lader museet fremstå som en naturgiven ting. Det empiriske siger, som jeg tolker det, at museet altid har været der, at det er led i en udviklingsrække der hele tiden udvikler sig til nye stadier. Museet gøres m.a.o. til en naturlig størrelse. Mens de teoretiske afsnit hævder at undersøge betingelserne for at museet opstod. Arcadius vælger således et postmoderne teoriekompleks til at forstå et moderne fænomen, og tager dermed ikke rigtigt konse-

kvensen af sin teori. Hvor galt det kan gå afslører brugen af Zygmunt Baumanns teorier. Det, der ifølge Bauman kendetegner det moderne er, at det foregiver at alt er genkaldeligt, mens det postmoderne er den tid, hvor vi erkender at noget er uigenkaldeligt. Benytter man Baumanns teori må man også anerkende at ting går tabt, at verden er dødelig, endelig og uigenkaldelig.

Bauman kunne bruges til at vise at forandring også er brud og dermed ensbetydende med krise og erfaringstab. Men det sker ikke med denne afhandling. Forf. beskriver mange af de interessekonflikter som opstår i museumsarbejdet, men de overvindes tilsyneladende altid.

Både Baumanns og Foucaults teorier er derfor svære at forene med forf.s krav om, at museer skal sikre en harmonisk udvikling, således at traditionen føres ind i nutiden på en harmonisk måde. Altså igen drømmen om at museet gøres delagtigt i forandringsprocessen, at det kan forene bevaring og frembringelse af livet, at museet *både* bevarer historien og udvikler menneskene. For Foucault er virkelig forandring ensbetydende med brud og havde Arcadius i afhandlingen virkelig brugt Foucault kunne hun f.eks. have spurgt sig selv om der ikke er sket et brud mellem 1970 og 1990, altså et brud *ud* af moderniteten. Og ikke kun *ind* i den. Museet måtte i en sådan postmoderne epoke forstås som et rent og skært arkiv, hvor andre har overtaget de ideologiske funktioner der kompenserer for tabet.

Afhandlingens modernitetsbegreb

Moderniteten defineres som en epoke kendetegnet ved et samspil imellem tradition og fornyelse. Den modernitet afhandlingen taler om bestemmes til at begynde langt oppe i historien, i 1800-tallet med nationalstaternes og industrialismens opståen, men den tidfæstes ikke for alvor og det fortælles heller ikke hvor langt den slår igennem. Det bliver et problem fordi afhandlingen binder museet, altså selve afhandlingens genstand, til denne opfattelse, men kun bruger museets empiri til at kaste lys over modernitetens natur, og ikke det omvendte og herved nærmer sig en cirkelslutning, fordi definitionerne er for generelle. Der opstår altså et sammenfald mellem museum og modernitet, idet det hævdes at moderniteten behøver museet og at museet materialiserer modernitetens væsen. Man kunne med god ret spørge om afhandlingen ikke i virkeligheden hævder at museet er et barn af moderniteten?

Det får bl.a. til følge at den ikke rigtigt kan forholde sig til hverken førmoderne museer eller til det forhold at der er opstået noget man kunne kalde for postmoder-

ne museer, og findes de, kan de indenfor afhandlingens ramme kun være afvigelser fra det moderne museum som er det rigtige. Skal man tænke videre indenfor afhandlingens egen logik så er det præmoderne museum en ynkelig forform og det postmoderne en forfaldsform i forhold til det 'rigtige' museum.

Hertil kunne man svare, at ting dør og at museer der opbevarer døde ting er rene gravkapeller.

Afhandlingens absolutte styrke ligger i den del der vægter mest: nemlig i selve indsamlingen og udforskningen af materialet. At sammenskrive et materiale, der primært baserer sig på de originale kilder er en præstation i sig selv. Og når resultatet ovenikøbet er velskrevet, veldisponeret og vedkommende læsning, ja så må opgaven siges at være lykkedes. Dens svagheit, der hvor jeg mener den "har et problem", findes i de indledende og afsluttende bemærkninger, altså i selve refleksionen over stoffet. Denne refleksive del har vi endnu til gode. Men en afhandling der formår at på én og samme gang placere museet i en bestemt tid og samtidig vise tidens gang i museet, er dog en sjælden raritet i det museologiske bibliotek.

Annesofie Becker, København

Georg Drakos: *Makten över kropp och hälsa. Om leprasjukas självförståelse i dagens Grekland*. Symposion, Stockholm/Stehag 1997. 240s. English summary. ISBN 91-7139-356-0.

Det här är en rik, mångfacetterad men också svår bok. Texten öppnar ständigt nya perspektiv, ställer nya frågor, rör sig mellan skinande klara beskrivningar och dunklare djupsinniga betraktelser.

På ytan är det de leprasjuka på "Atens station för bekämpning av spetälska", som är beläget i någon icke närmare specificerad förort till den antika staden, som det handlar om. Naturligtvis är platsen anonymiserad, den liksom intervjupersonerna uppträder under pseudonym. Skamstämpeln på de lepradrabbade låder ännu vid skinnet. På den här stationen, får läsaren möta Dina, Aris och Vasiliki, Spyros och Anastasia. De är pensionärer och de sista medlemmarna av det sjukdomskollektiv som varit det mest utstötta och barmhärtighetskrävande som mänskligheten känner.

Som läsare introduceras man till undersökningen via det kända etnologiska metkrokstricket: Det saftiga be-

tet fångar upp läsaren. I det här fallet är det en såromläggning på centret. Sköterskan Sofia berättar om sin bacillskräck och Georg Drakos får motta en chokladpralin ur en uppskattande kvinnlig patients hand (sic!). Här dukas de frågor upp – berättande, kropp och makt – som sedan ständigt återkommer. Framställningen rörande människorna på stationen är just så distinkta och levande som de kan bli när författaren själv är närvarande. Drakos arbetade faktiskt där som sjukvårdare. Vi får följa hans rädsla för att bli smittad, hans empati med de drabbade, hans vänskap med patienter och vårdande personal, hans förstulna skrivande vid aftonlampan.

I sådana partier flyter framställningen lätt och förtar läsaren med sig. Dessemellan möter vi en avhandlingstext av mer analytisk karaktär där de principiella frågorna om motmakt, intertextualitet och kroppar som territorialiserar och reformaliseras rör sig mer ovigt. Här gestaltas inte en vetenskaplig problematik, utan språket blir komplicerat, fyllt av påståenden och energiska upprepningar. Denna växling bidrar till att göra avhandlingen på en gång tankediger och något svår-gripbar.

Mellan 1987 och 1993 gjorde förf. regelbundna besök på anstalten. Ja, egentligen var det väl rester av en anstalt, spillror av en stor population. Stundvis bodde Drakos på hemmet som skötare. Det är fascinerande att läsa om hur svårt det var att "komma in på fältet". Patienterna ville nämligen ha full kontroll över hur deras egen historia blev framställd och de granskade etnologen med stor skepsis. Brända av tidigare erfarenheter kunde de inte lita på att den besökande forskaren verkligen skulle framställa livet på det sätt som bäst gagnade dem. För det var inte historien de ville ha fram, utan *sin* historia på *sina* villkor.

Och här mötte han något som kom att gå igen fältarbetet igenom, något som broscherar i alla kapitlen. Nämligen informanternas häpnadsväckande förmåga att tricksa med namn, bostadsorter, sjukdomsförlopp och andra personalia. Förhållanden verkar rent av bysantinskt förvillande för en normalsvensk. Det gick inte att få en bild av vem som var sjuk och vem som inte var det. Somliga var inskrivna under dubbla namn. Andra uppbar bidrag eller kost och logi utan att man kunde veta om de var friska eller sjuka. Somliga hade bostad på centret men bodde i själva verket någon annanstans. Andra lade beslag på allmänna utrymmen för eget bruk. En del drev hönsavel, kaninuppfödning, hade duvslag och odlade grönsaker och oliver.